

POSTANOWIENIE

Dnia 20 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa W. Ż.

przeciwko Fabryce [...]

o przywrócenie do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 stycznia 2014 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego w W.

z dnia 23 sierpnia 2013 r.,

1. oddala zażalenie,

2. przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego) na rzecz adwokat A. M. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) powiększoną o należną stawkę podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi w postępowaniu przed Sądem Najwyższym,

3. nie obciąża powoda kosztami postępowania zażaleniowego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 23 sierpnia 2013 r., Sąd Okręgowy, odrzucił skargę powoda W. Ż. o wznowienie postępowania „w sprawie VII Po II .../09”, w sprawie przeciwko Fabryce [...] o przywrócenie do pracy.

Powyższe postanowienie zaskarżył zażaleniem powód, zarzucając mu naruszenie: art. 117 § 1 k.p.c., przez zaniechanie rozpoznania jego wniosku z dnia

16 listopada 2012 r. „o ustanowienie adwokata z urzędu w osobie W. G. - w miejsce dotychczasowej pełnomocnik A. M. z powodu utraty zaufania powoda do dotychczasowego pełnomocnika oraz wydanie postanowienia kończącego postępowanie w sprawie z pominięciem rozpoznania powyższego wniosku” oraz art. 416 § 1 k.p.c., przez „błędną kwalifikację postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 9 marca 2009 r. o odrzuceniu skargi W. Ż. o wznowienie postępowania jako orzeczenia wydanego na skutek skargi o wznowienie postępowania”, co doprowadziło do niewłaściwego zastosowania powyższego przepisu i odrzucenia skargi na podstawie art. 410 § 1 k.p.c.

W uzasadnieniu zażalenia wskazano, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał wniosku powoda o zmianę pełnomocnika z urzędu, co uzasadnia uwzględnienie zażalenia, podniesiono także, że skarżone przez powoda postępowanie zostało zakończone prawomocnym postanowieniem o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania - tj. orzeczeniem niemerytorycznym. Zarówno w doktrynie, jak i judykaturze Sądu Najwyższego powszechnie przyjmuje się, że art. 416 § 1 k.p.c. nie stosuje się w sytuacji, gdy uprzednio wydano postanowienie odrzucające skargę o wznowienie postępowania.

W piśmie z dnia 30 września 2013 r. zatytułowanym „Uzupełnienie zażalenia” pełnomocnik powoda zarzucił nadto zaskarżonemu postanowieniu naruszenie art. 386 § 5 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c., przez wydanie postanowienia przez skład orzekający obejmujący sędziów M. G. oraz W. C., którzy uczestniczyli w wydaniu postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 24 października 2013 r., uchylonego przez Sąd Najwyższy, powodujące nieważność postępowania z powodu sprzeczności składu orzekającego sądu z przepisami prawa na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c.

W uzasadnieniu wskazano, że w myśl art. 386 § 5 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. w wypadku uchylecia postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. Obowiązek rozpoznania sprawy w innym składzie, zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, należy rozumieć w ten sposób, że żaden z sędziów, którzy wydali uchylony wyrok, nie może brać udziału w ponownym rozpoznaniu sprawy.

W odpowiedzi na zażalenie strona pozwana wniosła o jego oddalenie z zasądzeniem kosztów postępowania (kosztów zastępstwa procesowego), podnosząc że zarzut naruszenia art. 117 k.p.c., przez zaniechanie rozpoznania przez Sąd Okręgowy wniosku powoda o ustanowienie adwokata z urzędu w osobie adwokata W. G. w miejsce dotychczasowej pełnomocnik adwokat A. M. nie spełnia przesłanek art. wynikających z 394¹ § 2 k.p.c. w związku z art. 394 k.p.c.

Wskazano także, że bezpodstawny jest zarzut o niewłaściwym zastosowaniu art. 416 k.p.c., skoro z akt sprawy wynika, że rozpatrywana była wcześniej skarga powoda o wznowienie postępowania, zakończona prawomocnym postanowieniem odrzucającym skargę. Powód, wiedząc o tym, zatytułował swoje pismo, wniesione do Sądu w dniu 10 kwietnia 2009 r., „pozew o stwierdzenie nieważności postępowania” i dopiero na rozprawie oświadczył, że chodzi o skargę o wznowienie postępowania. Odnosząc się z kolei do „Uzupełnienia zażalenia”, strona pozwana wniosła o jego odrzucenie, jako złożonego po upływie terminu wynikającego z art. 394 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności Sąd Najwyższy stwierdza, że nie jest uzasadniony zarzut nieważności postępowania (którą to nieważność Sąd Najwyższy jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu – art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c.). Skarżący, uzasadniając ten zarzut, wskazuje, że – wbrew treści art. 386 § 5 k.p.c. - w wydaniu zaskarżonego postanowienia brali udział sędziowie, którzy uprzednio uczestniczyli w wydaniu postanowienia z dnia 9 marca 2009 r., odrzucającego skargę o wznowienie postępowania, które następnie zostało uchylone postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2013 r.

Zgodnie z art. 398¹⁵ § 2 k.p.c., w razie przekazania przez Sąd Najwyższy sprawy do ponownego rozpoznania (po uchyleniu wyroku), sąd rozpoznaje ją w innym składzie. *Ratio legis* tego przepisu sprowadza się do eliminowania wszelkich przyczyn, mogących rodzić jakiegokolwiek wątpliwości co do bezstronności i

obiektywizmu sędziego w rozpoznawaniu określonej sprawy. Normy wyłączające z mocy prawa od ponownego orzekania sędziego, który brał udział w wydaniu wyroku w tej samej sprawie następnie uchylonego przez sąd wyższej instancji, mają zagwarantować bezstronność sądu, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Gwarancja bezstronności sędziego, wynikająca z tego przepisu, odnosić się może wyłącznie do merytorycznego rozpoznania sprawy, natomiast nie dotyczy on orzekania w kwestiach formalnych.

Przy wydawaniu wyroku sąd wypowiada się stanowczo co do istoty sprawy, rozstrzyga konkretny spór i zajmuje stanowisko jurysdykcyjne zarówno w przedmiocie przedstawionych przez strony pod osąd faktów, jak i doboru oraz wykładni prawa mającego zastosowanie w sprawie. Z tych właśnie względów w systemie kasacyjnym, w wypadku konieczności rozpoznania sprawy ponownie, wykształciła się zasada wymiany składu sądu, który wydał uchylony wyrok.

Merytoryczne rozpoznanie sprawy oznacza poddanie pod osąd twierdzeń i dowodów przedstawionych przez strony postępowania i ostateczne rozstrzygnięcie o istocie sprawy. W takim też znaczeniu odczytywać należy znaczenie art. 398¹⁵ § 2 k.p.c., w szczególności znaczenie użytego sformułowania: „do ponownego rozpoznania”. Identyczne rozwiązanie zawarte było w uprzednio obowiązujących przepisach dotyczących kasacji i tak art. 393¹³ § 2 k.p.c. również stanowił, że w razie przekazania przez Sąd Najwyższy sprawy do ponownego rozpoznania (po uchyleniu wyroku), sąd rozpoznaje ją w innym składzie. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 23 października 2006 r., SK 42/04 (OTK-A ZU 2006, nr 9, poz. 125, stwierdził, że wykładnia art. 393¹³ § 2 k.p.c., idąca w tym kierunku, aby przez „rozpoznanie” (a tym samym „ponowne rozpoznanie”) rozumieć orzekanie merytoryczne, a nie poszczególne czynności procesowe - jest koherentna z wykładnią art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., co ma istotne znaczenie dla systemowego interpretowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Za taką wykładnią przemawia też wykładnia językowa art. 393¹³ § 2 k.p.c. Zamieszczone w zaskarżonym przepisie, a także w całym art. 393¹³ k.p.c., terminy i zwroty prawne - przekazanie sprawy do (ponownego) „rozpoznania” czy też „sąd rozpoznaje” (w innym składzie) oznaczają w gruncie rzeczy, że równoważnikiem znaczeniowym terminu „rozpoznanie” jest tutaj merytoryczne rozstrzygnięcie, a nie merytoryczne

badanie, jak to wynika (*a contrario*) z wykładni zwrotu zamieszczonego w art. 393¹⁴ § 1 - „przy rozpoznawaniu kasacji”. Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny uznał, że tak przyjęta wykładnia zaskarżonego przepisu art. 393¹³ § 2 k.p.c. nie narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a użycie w zaskarżonym przepisie zwrotu „rozpoznanie sprawy”, na gruncie analizowanych zarzutów skargi, nie narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji, w którym jest mowa o „rozpatrzeniu sprawy”. Również w uzasadnieniu postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 lutego 2006 r., SK 1/05 (OTK Zb. Urz. 2006 nr 2, poz. 22) podkreślono, że potrzeba ponownego (wielokrotnego) orzekania w kwestiach formalnych - niezbędnego dla sprawnego przebiegu procesu - nie stwarza dla sędziego kolizji o podłożu psychologicznym, jak też nie stanowi zagrożenia dla jego niezawisłości.

Kwestia ponownego rozpoznania sprawy pojawia się również w art. 386 § 5 k.p.c., w myśl którego w wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. Jak wyjaśniono w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06 (OSNC 2007, nr 3, poz. 43), przepis art. 386 § 5 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, bowiem instytucja wyłączenia sędziego z orzekania w sprawie - po uchyleniu orzeczenia i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania - dotyczy tylko wyroku i postanowienia co do istoty sprawy; instytucja ta jest obca postępowaniu toczącemu się na skutek zażalenia.

Postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania nie jest postanowieniem co do istoty sprawy. Zgodnie z art. 410 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie. Wskazana w tym przepisie podstawa do odrzucenia skargi ze względu na nie oparcie jej na ustawowej podstawie zachodzi w sytuacji, w której skarga jedynie formalnie jest oparta na jednej z podstaw przewidzianych w art. 401-403 k.p.c., zaś przytoczone w jej uzasadnieniu okoliczności wskazują, że podstawa ta nie istnieje (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1999 r., II UKN 174/99, OSNP 2001, nr 4, poz. 133; z dnia 7 lipca 2005 r., IV CO 6/05, Biul. SN 2005, nr 9). Na wstępnym etapie badania skargi, przewidzianym w art. 410 k.p.c., Sąd nie ocenia zasadności skargi ani trafności powołanej w niej podstawy, a jedynie to, czy zachowane zostały warunki

umożliwiającej jej rozpoznanie, w tym to, czy skarżący trafnie powołał podstawę wznowienia postępowania. W oparciu o zawarte w skardze twierdzenia Sąd dokonuje oceny wskazanych przez skarżącego podstaw wznowienia pod kątem ich ustawowej dopuszczalności, a więc tego, czy są to podstawy wymienione w art. 401, 401¹ i art. 403 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2011 r., II CZ 123/11, niepublikowane). Oznacza to, że rozstrzygnięcie sądu na tym etapie postępowania dotyczy wyłącznie dopuszczalności skargi, a nie merytorycznego rozpoznania sprawy na nowo - w granicach, jakie określa podstawa wznowienia (art. 412 § 1 k.p.c.). Stwierdzenie, że nie zachodzi podstawa do wznowienia nie jest tożsame z uznaniem, że skarga nie opiera się na wymienionej w tym przepisie podstawie wznowienia. W pierwszej z tych sytuacji konsekwencją jest oddalenie skargi po przeprowadzeniu rozprawy, zaś w drugiej - odrzucenie skargi. Tylko oddalenie, a nie odrzucenie skargi nieopartej na ustawowej podstawie stawia w niekorzystnej sytuacji skarżącego, z tej przyczyny, że nie jest dopuszczalne dalsze wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym, merytorycznym orzeczeniem wydanym na skutek skargi o wznowienie. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 czerwca 2006 r., IV CZ 51/06 (LEX nr 1102115), zawarty w art. 416 k.p.c. zakaz ponownego wnoszenia skargi o wznowienie nie stosuje się, jeżeli poprzednia skarga uległa odrzuceniu.

W rezultacie więc udział tego samego sędziego w kolejnym postanowieniu o odrzuceniu tej samej skargi o wznowienie postępowania (po uchyleniu poprzedniego postanowienia przez Sąd Najwyższy) nie prowadzi do nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c.

Przechodząc do kolejnych zarzutów, wskazać należy, że postanowienie Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 23 sierpnia 2013 r. - mimo błędnej podstawy rozstrzygnięcia - odpowiada prawu.

O ile można było mieć wątpliwości co do tego, którego postępowania dotyczy skarga powoda o wznowienie zatytułowana „Pozew o stwierdzenie nieważności postępowania”, o tyle rozwiąło je oświadczenie powoda złożone na rozprawie oraz stanowisko profesjonalnych pełnomocników wyrażone w kolejnych zażaleniach. W pierwszym zarzucono „nierozpoznanie istoty sprawy oraz naruszenie art. 325 KPC

w zw. z art. 361 KPC poprzez zaniechanie przez Sąd rozstrzygnięcia w sentencji o żądaniu W. Ż. wznowienia postępowania prowadzonego przez Sąd Okręgowy pod sygnaturą akt VII Po .../09, zakończonego prawomocnym postanowieniem z dnia 9 marca 2009 roku”, w drugim zaś stwierdzono, że „skarżone przez powoda postępowania zostało zakończone prawomocnym postanowieniem o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania”.

Jak z tego wynika, skarżący domagał się wznowienia postępowania w sprawie VII Po .../09, a więc wznowienia postępowania toczącego się na skutek jego skargi o wznowienie postępowania, które zakończyło się jej odrzuceniem - postanowieniem Sądu z dnia 9 marca 2009 r.

Zasadnicze znaczenie dla tej konstatacji ma okoliczność, że skarga o wznowienie postępowania jest szczególnym i nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Instytucja wznowienia postępowania polega na ponownym rozpoznaniu sprawy zakończonej prawomocnym orzeczeniem co do istoty sprawy, jeżeli występują oznaczone w ustawie przyczyny.

Zgodnie z art. 399 § 1 k.p.c. w procesie cywilnym można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem. Omawiana skarga przysługuje od każdego rodzaju wyroku, a więc także od wyroku wstępnego, częściowego, uzupełniającego, zaocznego. Można wnieść także skargę od prawomocnych nakazów zapłaty wydanych w postępowaniu upominawczym i nakazowym. Kodeks postępowania cywilnego przewiduje także możliwość wznowienia postępowania w razie zakończenia go postanowieniem (art. 399 § 2 k.p.c.). Dotyczy to przypadków, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. (por. art. 401¹ k.p.c.). Wskazana regulacja oznacza, że instytucja wznowienia postępowania dotyczy co do zasady jedynie prawomocnych wyroków, natomiast postanowień tylko wówczas, gdy podstawę skargi stanowi art. 401¹ k.p.c. Cytowany art. 399 § 2 k.p.c. zawiera zatem wyjątek od ogólnej zasady określającej zakres przedmiotowy skargi o wznowienie postępowania. W myśl powszechnie przyjętych zasad wykładni przepisów prawa norma zawierająca wyjątek od zasady nie może być jednakże interpretowana w sposób rozszerzający ani też stosowana w drodze analogii do

innych sytuacji niż w niej przewidziane. Z tych przyczyn za niedopuszczalną należy uznać taką wykładnię art. 399 k.p.c., która dopuszczałaby możliwość wznowienia postępowania w każdej sprawie, także zakończonej prawomocnym postanowieniem, które zostało wydane na podstawie aktu normatywnego, w stosunku do którego Trybunał Konstytucyjny nie orzekł o jego niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 października 2007 r., I CO 8/07, LEX nr 457745 oraz z dnia 18 kwietnia 2011 r., III UZ 5/11, LEX nr 966821).

W świetle art. 399 § 1 i 2 k.p.c. wniesiona skarga o wznowienie postępowania jest niedopuszczalna ze względu na to, że nie dotyczy postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem oraz dlatego że podstawę wydanego przez Sąd w tej sprawie postanowienia nie stanowił akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą (art. 401¹ k.p.c.).

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 117 § 1 k.p.c., trzeba stwierdzić, że Sąd nie mógł go naruszyć, skoro ustanowił dla powoda pełnomocnika z urzędu. Umknęło uwadze skarżącego, że stosownie art. 117³ § 1 i 2 sąd jedynie zwraca się do odpowiedniego organu samorządu adwokatów lub radców prawnych o wyznaczenie osoby pełnomocnika. Natomiast art. 117³ § 3 k.p.c. wyrażający postulat umożliwienia stronie procesowej wpływu na wybór adwokata lub radcy prawnego skierowany jest do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub okręgowej izby radców prawnych, a nie do sądu.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania ujętych w pkt 2 postanowienia orzeczono w oparciu o § 12 ust. 1 pkt 1 i § 13 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (...) – jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 461, zaś ujętych w pkt 3 na podstawie art. 102 k.p.c.

